

מריב.

אמר רב: מעיין המיטלטל — טהור, למרות שהוא מטלטל. ואינו מקבל טומאה, ומימיו ראויים לטבילה. ואין לך מציאות של מעיין המיטלטל, אלא, **זהו בארה של מריב**, שהיה מיטלטל עם כלל ישראל במדבר בזכותה של מרים.

אמר רב יהודה אמר שמואל: בין השמשות דרבי יהודה — כהנים טמאים שצריכים לטבול מבעוד יום במקוה לטהרתם, כדי שיהיה להם "הערב שמש" לאחר טבילתן — טובלין בו.

והוינן בדברי שמואל: **למאן**, לפי מי הוא אמר את דבריו?

אילימא לרבי יהודה — הא בין השמשות דרבי יהודה — לרבי יהודה ספקא הוא!

אלא, שמא כוונתו לומר כי בבין השמשות דרבי יהודה — **לרבי יוסי כהנים טובלין בו**. הרי זה פשיטא! היות וזמנו של רבי יוסי הוא לאחר זמנו של רבי יוסי, ושיעורו ממושך, הרי פשיטא שלרבי יוסי יכולים אז הכהנים לטבול וישאר להם זמן מהיום לאחר טבילתם כדי שיחשב הדבר שהיה להם הערב שמש לאחר הטבילה.

ומשנינן: לעולם אמר שמואל את דבריו לפי רבי יוסי. שאפשר לדעתו לטבול בזמן בין השמשות של רבי יהודה, לפי שהוא יום עדיין, ולאחר הטבילה אף יהיה לו "הערב שמש".

וחדושו של שמואל הוא: **מהו דתימא: בין השמשות דרבי יוסי — מישך שייך בדרבי יהודה**, שסופו של בין השמשות של רבי

יהודה הוא בין השמשות לרבי יוסי ומיד בסיומו מתחיל הלילה. ונמצא, שאם יטבול הכהן לקראת סוף בין שמשות שוב לא יהיה לו "הערב שמש", כי מיד עם סיום בין השמשות דרבי יהודה נהיה לילה. **קא משמע לן שמואל דקודם שלים זמן בין השמשות דרבי יהודה, ורק הדר, לאחר מכן, מתחיל בין השמשות דרבי יוסי.**

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה שזמן בין השמשות הוא כרבי יהודה — לענין שבת. ומאיך, הלכה שזמן בין השמשות הוא כרבי יוסי — לענין תרומה.

והוינן בה: כיון שאמר רבי יוחנן שהלכה כרבי יהודה לענין שבת וכרבי יוסי לענין תרומה, מוכח שיש לו ספק כמי מי יש לפסוק. ואם כן, יש לתמוה:

בשלמא זה שפסק רבי יוחנן שהלכה כרבי יהודה לענין שבת — משום שפסק לחומרא, שלא לעשות בערב שבת, בבין השמשות של רבי יהודה מלאכה, ואם עשה צריך להביא אשם תלוי, כי יתכן שהלכה כרבי יהודה.

אבל לענין תרומה — מאי היא ההלכה כרבי יוסי?

אילימא לטבילה, שיכולים הכהנים לטבול בבין השמשות של רבי יהודה לפי שיש צד לומר שהלכה כרבי יוסי, והזמן הזה עודנו יום.

לא יתכן לומר כן. שהרי לרבי יוחנן **ספקא היא** אם הלכה כרבי יהודה או כרבי יוסי, ולא יתכן שיפסוק שמותר אז לכהנים לטבול.

אלא ביחס לאכילת תרומה על ידי הכהנים לה-ב

שטבלו מבעוד יום קאמר רבי יוחנן שהלכה כרבי יוסי, לומר: שאינם רשאים לאכול בתרומה כשמסתיים בין השמשות דרבי יהודה. **דלא אכלי כהנים תרומה — עד דשלים גם בין השמשות דרבי יוסי.**

אמר רב יהודה אמר שמואל: כשנראה ברקיע רק כוכב אחד — עדיין הוא יום.

כשנראים בו שנים כוכבים, הרי זה זמן בין השמשות.

וכשנראים שלשה כוכבים הרי זה לילה.

תניא נמי הכי: כוכב אחד — יום, שנים — בין השמשות, שלשה — לילה.

אמר רבי יוסי: שלשה כוכבים שאמרו שהוא סימן לתחילת הלילה, לא בכוכבים גדולים הנראין ביום אמרו, ולא בכוכבים קטנים שאין נראין אלא מאוחר בלילה, אלא בכוכבים בינוניים, הנראים בתחילת הלילה.

אמר רבי יוסי ברבי זבדא: העושה בשגגה מלאכה בשני בין השמשות, של כניסת השבת וצאת השבת — חייב הטאת ודאית [ולא אשם תלוי], ממה נפשך: וכגון שעסק במלאכה במשך כל זמן בין השמשות. שאם בין השמשות יום הוא הרי הוא חייב על המלאכה שעשה בבין השמשות שלאחר יום השבת, ואם לילה הוא הרי הוא חייב על המלאכה שעשה בבין השמשות של כניסת השבת.

אמר ליה רבא לשמעיה: אתון, אתם, דלא קים לכו שאינכם בקיאים בשיעורא דרבנן שנתנו להבחין אימתי הוא זמן בין השמשות, אדשמשא, כאשר נמצאת השמש אריש דיקלי, בראשי הדקלים — אתלו שרגא,

הדליקו אז את נר השבת.

וביום המעונן מאי, איזה היכר יהיה לכם?

במתא בעיר, חזי תרנגולא, אימתי הם מתיישבים על הקורות מבעוד יום.

בדברא, בשדה מחוץ לעיר, התבוננו בעורבי, אימתי הם נעלמים מהשדה. **אי נמי** בשדה התבוננו אדאני, על סוג עשב הנקרא "אני", הפונה במשך היום בתנועה סיבובית כלפי החמה, ובערב הוא מתכופף מאד כלפי המערב.

תנו רבנן: שש תקיעות תוקעין ערב שבת [ובכלל מנין ששת התקיעות נמצאות גם תרועות, וכפי שיבואר להלן שהסדר הוא: תקיעה תרועה ותקיעה, ושוב תקיעה תרועה ותקיעה]:

ראשונה נועדה — להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, כדי שתהיה להם שהות להכנס לעיר.

שניה — כדי להבטיל את אנשי העיר ממלאכה ואת אנשי החנויות ממקח וממכר.

שלישית — כדי להדליק את הנר.

דברי רבי נתן.

רבי יהודה הנשיא אומר: שלישית נועדה רק כדי להזכיר — לחלוץ תפילין, שאין להניחם בשבת. אבל עדיין אין חובה להדליק את הנר אלא בתקיעה הרביעית.

ושוחה התוקע, והיינו, שעדיין יש שהות לכניסת השבת משך זמן כדי צלילת דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור עד שיקרמו פניה.

לפי שהקדימו את התקיעות כדי להוסיף מן החול על הקודש⁽¹¹¹⁾.

ורק משהה את פרק הזמן הראוי לצלות בו דג קטן או כדי שיקרמו פני הפת בתנור, הרי הוא תוקע, ומריע, ותוקע. ואז הוא שובת מיד. דהיינו, שמיד חלה עליו השבת.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה נעשה להם לבבליים, לבני בבל, שאין הם נוהגים לשבות מתוך תקיעה כמונו, אלא מנהגם הוא שהם [תוקעים ומריעים ותוקעים. ושוב] תוקעין ומריעין, ושובתין מתוך שהם מריעין תרועה.

ותמהינן: אם בסדרה השניה של התקיעות הם תוקעין ומריעין, הרי הו' להו' חמשה תקיעות וחסר להם את התקיעה השישית!?

אלא כך היה מנהגם: שתוקעין, וחוזרין ותוקעין, ומריעין, ושובתין מתוך מריעין — לפי שמנהג אבותיהן בדיהן.

מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: תקיעה שניה היא כדי להדליק את הנר.

והוינן בה: כמאן? לא כרבי נתן שאמר כי התקיעה השלישית היא להדלקת הנר. ולא כרבי יהודה הנשיא, שאמר כי התקיעה הרביעית היא להדלקת הנר.

אלא כך מתני רב יהודה ליצחק בנו:

שלישית — להדליק את הנר! כמאן — כרבי נתן.

תנא דבי רבי ישמעאל, שש תקיעות תוקעין ערב שבת:

התחיל לתקוע תקיעה ראשונה — נמנעו העומדים בשדה מלעדור חפירות, ומלחרוש, ומלעשות כל מלאכה שבשדות. ואין האנשים הקרובין לעיר רשאין ליכנס אליה מיד, אלא עליהם להמתין עד שיבואו הרחוקין מהעיר, ויכנסו כולם כאחד, כדי שלא יאמרו אנשי העיר בראותם את הרחוקים נכנסים כי הגיעו אחרונים משום שהמשיכו לעבוד גם אחר השמע קול השופר. ולכן תקנו שיכנסו כולם כאחד.

ועדיין חנויות פתוחות, ותריסין, דלתות החנויות מונחין לפני החנויות כשעליהם שטוחה הסחורה.

התחיל לתקוע תקיעה שניה — נסתלקו התריסין וננעלו החנויות, ועדיין מים חמין, המיועדים למזוג בהם את היין, מונחין על גבי כירה, וקדירות עם תבשיל לשבת מונחות על גבי כירה.

התחיל לתקוע תקיעה שלישית — סילק מעל האש המסלק את הקדרות המיועדות למאכל הלילה. והטמין המטמין את הקדירות המיועדות למאכל היום, והדליק המדליק את נרות השבת.

מדליק נרות שבת ואחר כך ידליק נר חנוכה. וראה הערה 105.

אבל הבה"ג חולק וסובר שגר חנוכה קודם כי הדלקת נרות שבת נחשבת כקבלת שבת.

111. הוכיח מאן הריטב"א שאחרי הדלקת נר שבת שנעשתה בתקיעה שלישית עדיין לא נכנסה שבת ואינו אסור בעשיית מלאכה, אלא עד כניסת השבת, או שיכניסנה בקידוש או בתפילה. ולכן סובר הריטב"א שלגבי נר חנוכה, קודם

ושוהה התוקע כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור. ואז הוא תוקע ומריע ותוקע, ושובת.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: שמעתי, שאם בא התוקע להדליק נר של שבת אחר שש תקיעות — מדליק. שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת, שהוא שמש הציבור, להוליך שופרו לביתו מהמקום המיוחד לתקיעה, שהיה מקום גבוה, ומוכח שגם אחרי גמר התקיעות עדיין יש שהות עד כניסת השבת.

אמר לו [יתכן שיש לגרוס "אמרו לו"]:
אם כן, שיכול להוליך את השופר לביתו — נתת דבריך לשיעורין! שלפעמים ביתו רחוק ולפעמים הוא קרוב.

אלא: מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו שתקע שם, ששם מניח שופרו, לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות, אפילו במקום שאין איסור טלטול, ברשות היחיד, כי השופר והחצוצרות הם מוקצה בשבת.

ותמהינן: וכי שופר מוקצה הוא?

והתניא: שופר שראשו כפוף ואפשר לשאוב בו מים ולהשקות בו את התינוק אינו מוקצה והרי הוא מיטלטל בשבת, וחצוצרות שאינם ראויים בשבת לכל שימוש הרי הם מוקצה

ואינם מיטלטלין! (112)

אמר רב יוסף: לא קשיא.

כאן — בשופר של יחיד אין הוא מוקצה.

כאן — בשופר של ציבור, הרי הוא מוקצה.

אמר ליה אביי: וביחיד שאמרת שאינו מוקצה — למאי חזי? הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק. אם כן בציבור נמי חזי — א-17
לגמע בו מים לתינוק עני שעל הציבור מוטל לפרנסו.

ותו, הא דתניא בבבביתא שלישיית: כשם שמטלטלין את השופר — כך מטלטלין את החצוצרות. מני?

אלא, לא קשיא.

הא דמטלטלין שופר ואין מטלטלין חצוצרות — רבי יהודה היא, הסובר כי רק שופר תורת כלי עליו, הואיל וראוי לגמע בו את התינוק. ולא חצוצרה כיון שאין לה כל שימוש בשבת.

הא דמטלטלין הן את השופר והן את החצוצרות — רבי שמעון היא, הסובר שכלי אינו נעשה מוקצה למרות שאין בו שימוש בשבת.

למלאכת היתר מכיון שאין רגילים לעשות זאת רק קצת ובדרך אגב, שהרי מי סופר כמה פעמים עושים זאת, ומה נפקא מינה במספר הפעמים, אלא רק מכיון שהשתמשו כזו שנראה על בני האדם אינה נחשבת לנו להתיר טילטול בגללה.

112. כתב החזון איש [באגרת מ"ג] אפילו שאפשר לעשות בחצוצרה איזו מלאכת היתר כגון להכות איתה אגוזים ולפצחם, בכל זאת אין זה תשמיש נאות וחביב על בני אדם לעשות כך עם חצוצרה, ולכן אינה מיטלטלת.
אבל אין להסביר שאין מלאכה זו נחשבת